

FEM ÅR EFTER FORÅRET

AF RASMUS ALENUS BOSERUP

Hvad der under Det Arabiske Forår startede som konflikter inden for nationalstaterne i Mellem-østen og Nordafrika, er i dag blevet til regionale og globale konflikter. Ikke mindst truer Ruslands involvering med at føre krigen i Mellem-østen til en lavintensiv tredje verdenskrig. De konflikter, der i foråret 2011 forandrede de politiske vilkår i Tunesien, Egypten, Libyen, Yemen, Bahrain og Syrien, var i udgangspunktet lokale. Og dengang, i foråret 2011, var de endnu hovedsageligt indkapslede i nationalstatslige rammer for politik. Fra Tunesien til Yemen via Egypten, Libyen, Yemen og Bahrain slog utilfredshed med lokale forhold – sociale, økonomiske, generationelle, geografiske, arbejdsmarkedsrelaterede – ud i entydige krav om forandring. Alle steder var det den nationale ramme for politikken, man fokuserede på: Systemet eller regimet skulle ændres. De fleste demonstranter mente, at det skulle forandres radikalt og revolutionært.

De nye protestbevægelser lånte dog heftigt af hinanden på tværs af landegrænser. De kopierede hinandens slogans om, at 'folket' ønskede det ene og det andet. De lånte også hinandens mest succesfulde mobiliseringsformer – fra onlinekampagner på Facebook og Twitter til taktiske offlinegreb som at indtage og fastholde centrale pladser i storbyer som Tunis, Cairo, Homs og Manama. Mens protestbevægelserne i foråret 2011 således fremstod ensartede i deres protestformer, baserede de sig på distinkte eksisterende nationale og lokale bevægelser, netværk, institutioner og initiativer. I Tunesien var fagforeningerne en hovedaktør. I Egypten var det revolutionære socialister i samarbejde med arbejderbevægelserne, der satte skub i mobiliseringen. I Libyen var det stammebaserede netværk, der skabte de første mobiliseringsbølger. Og mens protestbevægelserne italesatte deres politiske krav i ord, der klingede ens fra Tunis til Yemen („Folket ønsker ...“), forblev de politiske krav specifikt rettede imod en national politisk scene: I Tunesien krævede demonstranterne, at

Ben-Ali skulle gå af og bane vejen for politisk, økonomisk og social fornyelse. I Egypten var det Mubarak. I Libyen Gaddafi.

Derfor var de første politiske effekter af Det Arabiske Forår også nationale og lokale snarere end regionale. I Egypten, der er regionens politiske sværvægter, var blikket i mange måneder efter Mubaraks fald rettet fast indad. Politiske partier, NGO'er, sociale bevægelser og modbevægelser opstod i rivende hast, i takt med at eksisterende og nye magtcentre meldte sig på banen for at udfylde det tomrum, der var opstået i kølvandet på det gamle systems midlertidige sammenbrud. Egypterne talte politik konstant. Og det var udelukkende egyptisk politik: Hvem var allieret med hvem? Hvor ville hæren i sidste ende stille sig? Var Broderskabet til at stole på? Hvad skulle der ske med de tidligere medlemmer af Mubaraks parti? Lignende processer kendetegnede Tunesien i årene umiddelbart efter Ben-Alis afgang: En dyb forandringsproces – forankret i lokale og nationale vilkår og processer – var sat i gang. Også i de stater, hvor oprørene hurtigt antog en militariseret form, var det de nationale alliance-dannelser, der optog parterne: Libyere, syrere og yemenitter talte politik i 2011, som var det et anliggende, der blev afgjort af interne forhold i deres lande.

REGIMERNES SVAR

I udgangspunktet blev de nye oppositionsbevægelser også mødt med modsvær fra regionens autoritære regimer. I kølvandet på de folkelige opstandes succes med at vælte statsoverhoveder i Tunesien og Egypten (i januar og februar 2011) indledte de andre arabiske ledere et langstrakt modangreb mod deres hjemlige demonstranter. Snarere end at indgå i magtdeling og reform var de mellemøstlige autokrater opsat på at udradere deres udfordrere. Styret i Syrien har til dato været det mest morderiske af disse regimer. På blot fire et halvt år har regeringen stået for langt de fleste af de mellem 250.000 og 350.000 ofre, som krigen anslås at have kostet. Det syriske re-

gime har udkæmpet en brutal krig imod sin egen civilbefolkning med tøndebomber og systematisk tortur til en grad, der har drevet omkring halvdelen af landets 23 mio. indbyggere på flugt – både internt og uden for dets grænser. Regimernes behandling af de interne udfordrere har også andre steder i regionen overgået tidligere tiders undertrykkelse i omfang og brutalitet. Egypten er et godt eksempel. Efter at den nuværende præsident Sisi kuppede sig til magten i sommeren 2013, er et sted mellem 20.000 og 40.000 politiske aktivister blevet fængslet – langt størstedelen medlemmer af det tidligere regeringsparti Det Muslimske Broderskab, der fik magten gennem en række parlamentsvalg i perioden fra 2011 til 2013. Til sammenligning var det anslåede antal politiske fanger i slutningen af Mubaraks regeringsperiode i størrelsesordenen 6.000-8.000. Sisi har samtidig stået bag drabene på et ukendt antal formodede „terrorister“ i en række omdiskuterede politi- og militærindsatser. I en enkelt nøje planlagt aktion i sommeren 2013 dræbte egyptiske sikkerhedsstyrker således mere end 700 fredelige demonstranter i Cairo på et par døgn – en handling, hvis brutalitet overgår, hvad Sadat, Nasser og Mubarak formåede, selv i deres mest brutale perioder.

Selv i de relativt stabile, homogene og hovedrige familiedrevne stater i Den Arabiske Golf har undertrykkelsen nået historiske højder i kølvandet på opstandene i 2011. Mens regimet i Bahrain allerede i forsommeren 2011 – med hjælp fra saudiske specialstyrker – angreb fredelige demonstranter i Manama, har det saudiloyale regime i De Forenede Arabiske Emirater (UAE) gennemført en række politiaktioner imod medlemmer af Det Muslimske Broderskabs lokale filial, Islah-partiet. I begge tilfælde er der generel enighed blandt observatører om, at regimerne har overskredet tidligere grænser og tærskler. De arabiske regimers omfattende og brutale krigsførelse imod deres interne udfordrere har ikke kun knust den brede fredelige modstandsform, der opstod i 2011. Regimernes brutali-

tet har også været en hovedårsag til radikaliseringen af de lokale modstandspolitikker. Drevet under jorden eller i eksil af politi og militær har en række sympatisører med de eksisterende oppositionsbevægelser i de forskellige arabiske lande bevæbnet sig og skiftet taktik – fra fredelige massedemonstrationer til væbnet revolte, politiske snigmord og terrorisme. I lande som Syrien, Irak, Egypten, Libyen og Yemen har eksisterende og nydannede militser og jihadistgrupper som fx Islamisk Stat og al-Qaeda været i stand til at masserekruttere krigere, selvmordsbombere og civile sympatisører. Disse militante grupperinger – og navnlig Islamisk Stat – har endvidere adopteret eller opfundet voldspraksisser, hvis brutalitet langt overgår tidligere tiders mere regelbundne og stringente militante aktivisme i regionen, selv på steder som det krigshærgede Irak.

DE REGIONALE MAGTERS RIVALISERING

De langstrakte og militariserede konflikter mellem de autokratiske regimer og deres politiske udfordrere har gradvist udhulet flere arabiske staters kapacitet og skabt en række lokale magttomrum. Efter årtiers konsolidering af de internationalt anerkendte grænser, som blev trukket i regionen i takt med den europæiske afkolonisering i midten af det 20. århundrede, er det arabiske statssystem de facto gået i opløsning. Det mest iøjnefaldende sammenbrud er sket i Syrien og i Irak. Her har de shia- og alawi-dominerede regimer samlet sig på et begrænset territorium i henholdsvis den vestlige stribe af Syrien og den sydøstlige del af Irak. Som følge er der fremvokset dels en ISIL-domineret sunni-enklave hen over grænsen mellem de to stater og ekspanderede kurdiske enklaver i staternes nordlige grænseområder.

Syrien og Irak er dog langt fra de eneste lande, hvor staternes autoritet og integritet er under pres eller delvist kollapsede. I den unge yemenitiske stat har magtkampe mellem mindst tre store væbnede koalitioner med kontrol over hver deres ter-

ritorium over de sidste få år udhulet centralmagten og splittet landet op i mindst tre geografiske zoner i intern konflikt med hinanden. I Libyen har to koalitioner af politiker og væbnede militser fra kampen mod Gaddafi over det forgangne år gentagne gange truet med at bryde en skrøbelig våbenhvile forhandlet af FN, hvilket vil kaste landet ud i en magtkamp, som kan ende med et Libyen delt i to – en relativt stabil egyptiskdomineret del i øst samt en ustabil vestlig enklave, der ville undslippe både egyptisk og algerisk kontrol. I Egypten har Abdel Fattah al-Sisis regime i mere end to år med stor brutalitet, men med tilsvarende lille effekt, forsøgt at genvinde kontrollen over den nordlige del af Sinaihalvøen i grænseområdet op imod Gaza ved at undertrykke en lokal aflægger af Islamisk Stat. De seneste rapporter fra russiske eksperter bekræfter, at det var en terroraktion, der sønderrev det russiske passagerfly kort efter afgang fra Sharm al-Shaykh i det sydlige Sinai, og det er blot det seneste af en række indicier på den egyptiske stats manglende evne til at etablere basal sikkerhed på halvøen.

De lokale magttomrum, der i 2011 opstod i en række mellemøstlige stater, inviterede imidlertid ikke kun lokale aktører ind. I takt med det stigende pres på staternes kapacitet i fx Syrien, Libyen og Egypten har regionale stormagter forsøgt at påvirke konflikterne til deres egen fordel. Forudsætningen for at forstå denne dynamik er Mellemøstens noget specielle regionale orden. Modsæt en række andre regioner i verden omkring os er Mellemøsten ikke domineret af en enkelt stærk stat, der sætter dagsordenen i sikkerhedspolitiske, diplomatiske, økonomiske og andre sammenhænge. I stedet har regionen en række internt konkurrerende stormagter, der løbende balancerer hinandens indflydelse og forsøger at maksimere egne handlemuligheder.

I takt med at de nationale konflikter i løbet af 2011 satte magter som Syrien og Libyen, og for en tid også Egypten, ud af spillet i regional politik, har stater, der ikke blev

ramt så hårdt af de interne konflikter i foråret 2011, øget deres tilstedeværelse i nabolandene. Dette har især omfattet stærke lande som Iran, Tyrkiet, Algeriet og Saudi-Arabien, men også til tider småstater som Qatar og De Forenede Arabiske Emirater. Magtkampen mellem disse lande er især foregået i de lande, hvor regeringerne er helt eller delvist kollapsede. Snarere end at inddæmme lokale konflikter i nabolandene har de mellemøstlige stormagter dermed pustet yderligere liv i dem – i et forsøg på at skabe støtter blandt lokale aktører eller som et minimum at underminere deres konkurrenters muligheder for at gøre det. I perioden umiddelbart efter 2011 foregik denne magtkamp hovedsageligt gennem stedfortrædere. I Syrien støttede Iran alawiregimet med Bashar al-Assad i spidsen, mens Saudi-Arabien og en række af de mindre Golfstater sammen med Tyrkiet støttede militser, der gik imod styret i Damaskus og dermed Teheran. Lignende dynamikker har i stigende grad gjort sig gældende i Libyen, hvor De Forenede Arabiske Emirater, Qatar, Tyrkiet og Egypten har ydet støtte til forskellige militser.

Over det seneste år har disse stedfortræderkrige imidlertid udviklet sig til reelle militære interventioner. I foråret 2015 intervererede Egypten militært i Libyen som svar, da en islamistisk milit (affilieret med ISIL) dræbte 21 egyptiske gæstarbejdere. Og hen over sommeren gik Saudi-Arabien i krig i nabolandet Yemen efter en koalition skabt omkring Yemens shiagruppering, houthierne, indtog Sana og slog den saudiskstøttede transitionsregering under præsident Abderrahman El-Hadi på flugt. I dag, fire et halvt år efter de arabiske oprør, har disse stedfortræderkrige og militære interventioner, der oprindeligt opstod som reaktion på de interne magtkampe, udviklet sig til et sæt af vedvarende konflikter i lande som Syrien, Irak, Libyen og Yemen. Mens observatører kan diskutere, hvorvidt ansvaret for konflikten skal placeres hos den ene eller den anden stormagt – Iran, Saudi-Arabien, Tyrkiet – står det klart, at konflikterne ikke

DE LOKALE OG REGIONALE
MAGTKAMPE SKAL SES I EN
STØRRE SAMMENHÆNG MED
DET MAGTTOMRUM, DEN
GRADVISE NEDDROSLING
AF AMERIKANSK
TILSTEDEVÆRELSE I
REGIONEN HAR SKABT

længere kun er lokale. En løsning af konflikterne må således også nødvendigvis inkludere de regionale stormagter, der holder hånden over lokale protegéer og bekriger hinanden gennem stedfortrædere i de kollapsede stater. I takt med denne udvikling har der imidlertid i stigende grad presset sig et nyt, internationalt konfliktniveau ind – et konfliktniveau, der over de seneste måneder har fået yderligere styrke.

USA RYKKER TILBAGE,
RUSLAND RYKKER FREM

De lokale og regionale magtkampe skal ses i en større sammenhæng med det magttomrum, den gradvise neddrosling af amerikansk tilstedeværelse i regionen har skabt. Efter at have lagt pres på de autokratiske arabiske regimer for at reformere sig i perioden efter 9/11 og frem til midten af 00'erne anlagde USA og en række af dets europæiske kernepartnere i årene umiddelbart før 2011 en mere afventende politik. Den nye tilbageholdenhed var til dels motiveret af de tvivlsomme resultater i Afghanistan og Irak, og hvad amerikanerne og deres allierede så som en bekymrende tendens til, at frie demokratiske valg bragte islamister til regeringsmagten. Det skete i Gaza i 2005 og i Egypten i 2006. Vestens promovering af demokrati havde haft en uudtalt dagsorden om at skabe plads til regionens sekulære og vestligt-orienterede „demokrater“. Men det var i de fleste tilfælde de historisk undertrykte islamistpartier med oprindelse i Det Muslimske Broderskab, som med deres stærke græsrotsorganisering og dedikerede medlemmer slugte majoriteten af stemmerne. Fra midten af 00'erne spores derfor en demokratiserings-træthed i den vestlige alliance. Det var imidlertid Barack Obamas valgsejr i 2008, der satte en amerikansk tilbagetrækning fra Mellemøsten på dagsordenen. I en række udmeldinger gjorde den nye præsident det klart, at hans intention var, at USA fortsat skulle fungere som verdens absolutte supermagt – også i Mellemøsten – men at denne rolle nu skulle udspilles i tæt samarbejde med regionale mellemøstlige

og europæiske partnere. USA ville under Obama indtage en mindre fremtrædende rolle i regional politik i samarbejde med regionale stormagter snarere end fra frontlinjen af mellemøstlig politik.

Både årsagerne til og konsekvenserne af Obamas mellemøstpolitik er stærkt omdiskuterede. Men det er klart, at der over de sidste par år har tegnet sig et billede af et Mellemøsten, hvor de lokale magtkampe ikke kun er drevet af de regionale stormagter – de kompliceres også af det omfattende magttomrum, der er opstået med USA's manglende vilje til at bakke sine visioner for Mellemøsten op med diplomatisk, militær og økonomisk magtanvendelse. Igennem 2015 har kombinationen af et nationalt og et regionalt magttomrum banet vejen for en potentiel global konfliktudvikling. Det mest illustrative eksempel på dette har udspillet sig omkring Ruslands involvering i konflikten i Syrien. I løbet af sommeren 2015 var det som bekendt lykkedes USA og en række europæiske stormagter at forhandle en aftale med Iran, der sikrede øget international kontrol med det iranske atomprogram til gengæld for en gradvis ophævelse af de internationale sanktioner mod landet. Ud over at reducere risikoen for en amerikansk militærintervention i Iran – gennem skarpe begrænsninger af styrets evne til at udvikle kernevåben – havde aftalen åbnet mulighed for en effektiv opdæmning af den stormagtskonkurrence, der har holdt konflikten i Syrien i live: Ved at rehabilitere Iran i international politik gav atomaftalen simpelthen mulighed for, at Iran kunne bidrage til at forhandle Assad ud af syrisk politisk.

I månederne efter aftalen kunne man spore visse mindre fremskridt. Irans præsident, Rouhani, anlagde en forsonlig og imødekommende linje udadtil, og der gik rygter om, at landets republikanske garde havde tilbagekaldt folk fra Yemen, som havde kæmpet imod det saudistøttede styre. Iran bidrog desuden aktivt til at etablere en række lokale våbenhvileaftaler i Syrien. Set med den syriske oppositions øjne var ti-

mingen for en forhandlet løsning optimal – for præsident Assads styrker havde siden foråret virket så svækkede, at præsidenten for åben skærm havde åbnet for muligheden af, at det syriske militær kunne blive tvunget til at overdrage dele af landet til oprørsstyrkerne (en opdeling, der de facto havde eksisteret i flere år). I sommer var der derfor opstået en ny mulighed for – gennem multilateralt diplomati – at begrænse den destruktive stormagtskonkurrence og stedfortræderkrigsførelse til gengæld for fælles fodslag om at gelejde præsident Assad ud af syrisk politik. Den forøgede russiske tilstedeværelse i Syrien over de sidste måneder forrykker disse balancer og skubber konflikten opad imod et globalt niveau. På baggrund af en formel forespørgsel fra Assad godkendte den russiske Duma i slutningen af september en hasteindstilling om at gennemføre militæroperationer i Syrien. Få timer senere gennemførte russiske kampfly de første luftangreb rettet imod oprørsstillinger i den nordlige og den østlige del af landet.

Det kommer ikke som nogen stor overraskelse, at Rusland er villig til at yde militær støtte til Assadregimet. Det russisk-syriske samarbejde går flere årtier tilbage – til årene umiddelbart efter at Bashar al-Assads far, Hafiz al-Assad, som frontfigur i det socialistiske Baathparti kuppede sig til magten i 1970.

I takt med at Egypten under præsident Anwar al-Sadat i 1970'erne orienterede sig mod amerikanerne og vestlig liberalisme, flyttede Sovjetunionen sit krigsmateriel fra Egypten til Syrien, hvor det blev placeret på Ruslands middelhavsflådebase i Tartus. Og mens Egypten i stigende grad trak på amerikansk militærstøtte, forblev den syriske hær afhængig af sovjetisk krigsmateriel og ekspertise. Sådan er det stadig. Dels har Rusland ved flere lejligheder benyttet sin veto i FN's Sikkerhedsråd til at blokere en international militæraktion mod Assad, dels har Rusland opretholdt en aktiv militær støtte til regimet. Over de sidste par år har syriske aktivister med jævne mellemrum uploadet videoklip til internettet, hvor russiske soldater ses arbejde side om side med syriske regimetroppe.

Ruslands seneste militære oprustning i Nordsyrien udgør imidlertid et kvantespring i landets støtte til Assad. I ugerne og månederne op til Dumaens beslutning om åbent at engagere sig i kampene i Syrien havde det russiske militær ganske vist opgraderet og udbygget mindst én militær lufthavn – der som Tartus befinder sig nær den alawidomindede havneby Latakia i den nordlige del af landet. I starten af oktober 2015 anslog iagttagere således den samlede russiske tilstedeværelse i Syrien til at tælle omkring 30 taktiske kampfly af forskellige typer (her-

under luft til luft-kampfly, som i sigens natur ikke umiddelbart egner sig til krig med en fjende, der ikke har fly) samt et dusin Apache-helikoptere foruden tanks, pansrede mandskabsvogne og hundredvis af kamptropper. Det intensiverede russiske engagement forskubber den alliancepolitiske situation, der tegnede sig forud for sommeren 2015, hvor Assads primære militære støtte kom fra Iran og Libanons Hizbollahmilitants. Og Ruslands indgriben udjævner den styrkeposition, de syriske oprørere over sommeren havde opnået i fredsforhandlingerne. Assad står helt anderledes stærkt – og Ruslands hjælp vil med stor sandsynlighed betyde, at han bliver ved magten i en overskuelig fremtid. Konkret har Rusland givet Assadregimet et militært pusterum. Den russiske intervention har fra starten lagt sig i slipstrømmen på Assadregimets militære strategi, der betragter alle væbnede grupper i Syrien som „terrorister“, men i praksis fokuserer sin indsats mod andre grupper end Islamisk Stat. Ved flere tilfælde har Assads militære kampagner således været rettet imod militser, der i Vesten anses for „moderate“ og i visse tilfælde har været udrustet af vestlige magter.

Med kombinationen af Ruslands engagement og den USA-ledede krig udsættes begge de oprørskoalition, der arbejder for at vælte Assad, for intensiverede luftkam-

pagner. Rusland har dermed givet Assad en styrket position i de internationale forhandlinger om Syriens fremtid. Og det har samtidig givet Iran et yderligere incitament til at fortsætte støtten til Assad. Fx foreslog Iran i sit udspil til fredsforhandlingerne i Wien i november 2015, at Assad i fremtiden skal kunne stille op til præsidentvalg. Imidlertid er det ikke så enkelt, at Ruslands intervention automatisk leder til en varig styrkelse af Assad. Den forskydning af magtbalancerne, der er opstået med det intensiverede russiske engagement, går naturligvis hverken ubemærket hen blandt Assads udfordrere i den syriske opposition eller blandt Assads og Irans konkurrenter i den arabiske verden – blandt dem Saudi-Arabien, Golfstaterne og Tyrkiet. Med stor sandsynlighed vil Ruslands indgriben derfor simultant føre til tre konflikt-eskalerende tendenser – forøget jihadisme, forøget regional militær oprustning og forøget global konflikt.

MOMENTUM FOR JIHADISMEN

Ruslands intervention vil skabe et fornyet momentum for jihadi-mobilisering i og omkring Syrien. Ikke kun fordi Assadregimets bestialske historie og despotiske karakter i sig selv er den måske væsentligste faktor i mobiliseringen af både nationale og internationale jihadister i landet. Men også fordi netop Ruslands indblanding i Syrien vil fungere som en rød klud for jihadister. At islamistiske jihadister generelt anser vestlig tilstedeværelse i Mellemøsten for ondartet og imperialistisk, betyder på ingen måde, at de byder russisk tilstedeværelse velkommen. Tværtimod har både moderate og radikale islamister i Mellemøsten historisk været i skarp konkurrence og konfrontation med arabiske socialister, der modtog støtte fra Sovjetunionen og i visse tilfælde senere også fra Rusland. I Egypten, Algeriet, Tunesien, Irak og Syrien var det netop den arabiske socialisme under Gamal Abdel Nassers ASU (Arabiske Socialistiske Union), Houari Boumediennes FLN (Nationale Frihedsfront), Habib Bourguibas Doustour samt Baathpartierne under hen-

holdsvis Saddam Hussein og Hafiz al-Assad, der tromlede, fængslede, torturerede og marginaliserede islamister op gennem det meste af det 20. århundrede. Som de sene- ste ugers opblomstring i videoer af de afghanske mujahediners kampe imod sovjetiske tropper i 1980'erne viser, har Mellemøstens radikale sunnijihadister meget lidt tilovers for det, de anser for at være socialistiske „apostater“, altså frafaldne muslimer, som jihadisterne anser det for legitimt at slå ihjel.

Oven i dette skal man lægge konflikten mellem transnationale jihadister og socialistisk imperialism, der har rod i to krige: Afghanistan i 1980'erne og Tjetjenien i 1990'erne. Gennem 1990'erne var det netop eksemplet fra de afghanske guerillaers „succesfulde“ kamp imod de sovjetiske tropper, der fungerede som reference for mobiliseringen af jihadister i lande som Egypten, Algeriet, Syrien og Saudi-Arabien. Og over de sidste par årtier har russernes – og navnlig Putins – repressive politik i Tjetjenien været en vigtig brik i mobiliseringen af støtte til jihadismen, både blandt private rigmænd i Den Arabiske Golf og blandt befolkningerne i regionen generelt. Det øgede russiske engagement i Syrien vil derfor vække et ekko fra disse nationale og internationale konflikter mellem islamister og arabiske og russiske socialister. Dét vil forstærke mobiliseringen til jihad blandt både radikale og moderate islamister i det meste af Mellemøsten og Kaukasus en rum tid frem. For den nyopståede alliance mellem Mellemøstens shiaaktører og Rusland er der med andre ord ingen militær sejr lige rundt om hjørnet.

ET REGIONALT VÅBENKAPLØB

Ruslands forøgede militære tilstedeværelse i Syrien vil også blive opfattet som en direkte sikkerhedstrussel af stærke sunnimuslimske stater som Saudi-Arabien, Qatar og Tyrkiet. Mens disse regionale magter har forskellige interesser i Syrien og ligger i løbende konkurrence, er de fælles om militært, politiske og finansielt at støtte oprørsbevægelsernes kamp imod Assad. Tyrkiet

har huset millioner af syrere og givet husly til flygtede politiske og militære ledere fra Syrien – bl.a. ved at holde sin sydlige grænse åben. Det sikrer også en uformel forsyningslinje til militserne inde i Syrien.

Disse sunnimagter har det tilfælles at være amerikanernes strategiske allierede i regionen – ikke kun gennem salg af olie, men også gennem et langstrakt sikkerhedspolitisk makkerskab. I årtierne efter den iranske revolution i 1979 var det disse regionale aktører, der stillede militære baser til rådighed for USA og andre vestlige magter, der ønskede at inddæmme Iran. Siden oprøret startede i Syrien, har de aktivt arbejdet for at skabe en international koalition, der skulle vælte styret i Damaskus. Mens Tyrkiet navnlig har været drevet af et ønske om at se det syriske Muslimske Broderskab finde en plads i syrisk politik, har Golfstaterne og Saudi-Arabien navnlig været drevet af et ønske om at begrænse Irans regionale ekspansion gennem iranernes samarbejde med Assad.

Golfstaternes frygt for en iransk ekspansion i Mellemøsten forklarer til dels deres mistillid til præsident Obamas politik i regionen. Obamas manglende respons over for Assadstyrets overskridelse af „den røde linje“, som forbød anvendelsen af giftgas i borgerkrigen, kombineret med Obamas arbejde for at normalisere relationerne til Iran har skabt kløfter i Golfstaternes tillid til USA og tvivl om, hvorvidt tidligere amerikanske sikkerhedsgarantier holder stik. Dermed vil Ruslands engagement i Syrien med stor sandsynlighed presse disse stater til at opgradere deres militære kapacitet og med stor sandsynlighed presse dem til at forøge – frem for at neddroge – den igangværende stedfortræderkrig i Syrien. Måske vil de ikke eskalere deres indsats direkte for at vælte Assad, men måske for at sikre, at hans regime – med ny støtte fra Rusland og fortsat støtte fra et styrket Iran – ikke udvikler sig til at blive en egentlig sikkerhedstrussel for dem.

DEN GLOBALE DIMENSION

Ruslands militære intervention i Syrien øger risikoen for en optrækket

international konflikt. Det spiller konflikten „opad“ i det internationale system og trækker linjer tilbage til Ruslands ageren i konflikten i Ukraine tidligere på året, hvor russerne brød international lov og interventerede militært i en suveræn stat, uden at det internationale samfund satte foden ned. Og det trækker spor tilbage til, hvordan Rusland i årevis har eskaleret krænkelserne af sine nabolandes suverænitet gennem bl.a. de illegale militære overflyvninger, der herhjemme årligt dokumenteres af Forsvarets Efterretningstjeneste.

Putins strategiske sigte med sin øgede militære støtte til Asadregimet er næppe en militær konfrontation med USA. Selvom det russiske militær over de seneste ti år har gennemført en række moderniseringer, er det stadig antagelsen, at Rusland næppe ville komme godt ud af en mere direkte konfrontation med USA. Det, der tegner sig, er derimod et billede af et Rusland, som ved risikabel og proaktiv konfliktoptrappende politik forsøger at genvinde sin tabte status som en uomgængelig part i international politik – to årtier efter Sovjetunionens sammenbrud. I Syrien har denne russiske politik indtil nu været en stærkt bidragende faktor til, at et sted mellem 250.000 og 350.000 syrere er blevet dræbt, samtidig med at halvdelen af landets 23 mio. indbyggere er fordrevet, og en faretruende regional destabilisering af Syriens nærområde står for døren. Ud over at underminere de umiddelbare udsigter til, at Assad kan forhandles fra magten gennem en international dialog med deltagelse af bl.a. Iran, har den russiske intervention dermed bragt Syrien, Mellemøsten og verden frem til et nyt og langt farligere sted defineret ved øget momentum for jihadismen, øget militær oprustning og et nyt potentiale til koldkrigsliggende konfrontation med USA.

FREMAD HVORDAN?

Udviklingen af Det Arabiske Forår – fra et lokalt nationalt konfliktniveau til et regionalt og internationalt – giver de væbnede kampe i Mellemøsten et skær af verdenskrig. Ikke

den traditionelle verdenskrig, hvor en europæisk stormagt invaderer det ene land efter det andet. Men en lavintensitetskrig, der bliver ved med at spille lokale, regionale og internationale aktører ud mod hinanden – uden udsigt til, at konflikten institutionaliseres. Selvom det er kompliceret, skal løsningen derfor findes simultant på alle tre konflikt-niveauer: Internationalt må USA og Rusland finde fælles fodslag. Ideelt sker dette gennem en dybere involvering i en multilateral konfliktløsning, der har som udgangspunkt at anerkende Ruslands plads i den globale orden. I en mellemøstlig sammenhæng vil en sådan modificering af USA's supermagtsrolle åbne for en række nye alliancedannelser, som vi endnu kun kan ane konturerne af: Egyptisk-algerisk-russisk samarbejde i Nordafrika og navnlig i Libyen? Iransk-irakisk-syrisk-russisk samarbejde i Levanten og navnlig i Syrien?

Alternativet til at åbne for en sådan rehabilitering af Rusland som supermagt er en amerikansk militær afskrækkelse af Rusland. Mens dette måske nok kunne have været gennemført med relativt begrænsede omkostninger tilbage i 2011, hvor Rusland endnu ikke var massivt til stede i regionen, forekommer perspektiverne for en amerikansk afskrækkelse af Rusland i dag uhyre langstrakte og omkostningsfulde – i Mellemøsten såvel som globalt. Regionalt må Mellemøstens stærke magter ligeledes lægge fortidens nulsumslogikker og dermed tendensen til regionalt stormagtskapløb bag sig. I Syrien, Libyen og Yemen må regionale stormagter som Algeriet, Egypten, Saudi-Arabien, Tyrkiet og Iran finde løsninger, der dæmper op for regional konkurrence ved at institutionalisere de vigtigste aktørers legitime sikkerhedsinteresser.

På det nationale plan er der behov for en lokal konfliktløsning, som kan danne grundlag for varige politiske kompromiser på midten af de arabiske politiske landskaber – samtidig med at de radikaliserede fløje som Islamisk Stat og al-Qaeda ekskluderes og bekæmpes. For at dette skal kunne lykkes, er der behov for

stærke internationale garantier til udsatte lokale grupperinger – for efter al sandsynlighed vil hverken nationale eller regionale aktører kunne opnå tilstrækkelig tillid i konflikter som Syrien, Irak og Libyen til, at lokale parter accepterer at nedlægge deres våben og igen overdrage lokal sikkerhed til statsapparaterne. Danmark vil, som resten af Europa, være negativt berørt af disse konflikter, så længe de ikke institutionaliseres og håndteres. Naturligvis er Danmark en alt for lille spiller til at kunne influere situationen på egen hånd. Vores egentlige politiske handlerum ligger derfor – som altid – inden for det multilaterale spor, inden for EU-sporet og inden for de bløde civile indsatser. Og vi har en grund til at involvere os: Det er også i vores sikkerhedspolitiske interesse, at regionen bliver i stand til at håndtere sine egne interne konflikter – både på kort og på lang sigt. For som et land, hvis sikkerhedspolitik i takt med den amerikanske tilbagetrækning indordnes under europæisk stormagtspolitik, er Mellemøsten en del af vores nærområde.

Rasmus Alenius Boserup (1975) er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier med speciale i politik og samfundsforhold i Mellemøsten og Nordafrika.